19/05/2020

Η μαρτυρία ενός επιζώντα της Γενοκτονίας

/ Επικαιρότητα

«Ήταν να μην μείνει σπορά από μας... θα μας έσφαζαν όλους. Μας έσωσε το 1924 η ανταλλαγή... Ο πατέρας μου, όταν θα φεύγαμε μας πήγε να προσκυνήσουμε στο εκκλησάκι στο ύψωμα... Θυμάμαι είπε:«Παναγία μου να φθάσουμε ζωντανοί στην Ελλάδα. Φύγαμε νύχτα από το χωριό. Μέσα από λαγκάδια και ρέματα για να φτάσουμε Τραπεζούντα όπου θα μπαίναμε στα καράβια...».

Είναι λόγια του μοναδικού, ίσως, εν ζωή πρόσφυγα πρώτης γενιάς από τον Πόντο. Ο Σάββας Λώλος, ετών 104, από την Πράσαρη της Κερασούντας, είναι ένας ζωντανός «μάρτυρας», της εθνοκάθαρσης. Ζει στην Πρέβεζα. Έζησε παιδάκι την θηριωδία. Τις βιαιότητες του αιμοσταγούς Τοπάλ Οσμάν, μνήμες που δεν ξεθώριασαν ποτέ.

Στα βαθιά του γεράματα, το σώμα του, τον προδίδει, όχι όμως η ψυχή του, που κουβαλάει τις θύμησες από την χαμένη πατρίδα. Όσα είδε με τα παιδικά του μάτια, τα δεινά που βίωσε η οικογένεια του, ο φόβος, ο κατατρεγμός, ο ξεριζωμός, καταστάσεις που έζησε μέχρι τα 7 του χρόνια, έρχονται και ξανάρχονται στην μνήμη του μαζί με ένα δάκρυ.

Το ΑΠΕ-ΜΠΕ τον συνάντησε στο σπίτι του. Ψελλίζει λέξεις και με το βλέμμα του,

δείχνει πως προσπαθεί να θυμηθεί. Οι δικοί του άνθρωποι, φρόντισαν λίγα χρόνια νωρίτερα, να διασώσουν τις μνήμες του και τις κατέγραψαν σε βίντεο, για να σωθεί ένα ντοκουμέντο. Ο παππούς Σάββας μιλάει για τη ζωή, για όσα τον στιγμάτισαν από παιδί, για τα χαμένα αδέλφια του, που έμειναν πίσω στον Πόντο, βορά στα χέρια των «τσετέδων».

Όλο το χωριό ήταν Έλληνες. Βρίσκεται 20 χιλιόμετρα από την Κερασούντα. Θυμάται επίθετα. Χριστοδούλου, Ηλιάδης, Παναγιωτίδης, Σαββίδης.

«Είμαστε Ορθόδοξοι. Η ενορία μας ήταν του Αη Βασίλη. Εγώ γεννήθηκα στην εξορία. Κοντά στο Ερζερούμ. Μετά επιστρέψαμε στο χωριό. Πήγα στην 1η Δημοτικού. Μετά έκλεισαν τα Σχολεία. Φωτιές, κακό, εκτελέσεις. Είχα αδέλφια τον Κυριάκο και τον Δημήτρη. Τον Κυριάκο τον σκότωσαν. Ο Δημήτρης χάθηκε, χάθηκαν τα ίχνη του.

«Θυμάμαι τον παπά που σκότωσαν οι Τούρκοι», λέει.

Τα προσωπικά βιώματα με τον Τοπάλ Οσμάν

«Ο πατέρας μου, Ηλία Σαββίδη τον έλεγαν, -εδώ στην Ελλάδα αλλάξαμε το επίθετο-, ήταν για ένα διάστημα πρόεδρος της κοινότητος. Ένας Τούρκος φίλος του, από γειτονικό χωριό, τον γλίτωσε, τον φυγάδευσε, όταν έμαθε πως ο Τοπάλ Οσμάν θα τον εκτελούσε. Τον κράτησε σπίτι 15 μέρες. Τον κυνηγούσε ο αιμοσταγής Τοπάλ Οσμάν, να τον εκτελέσει, όπως εκτέλεσε και άλλους πολλούς. Ο Τοπάλ Οσμάν, ερχόταν το βράδυ στο χωριό, στο σπίτι μου, μαζί με τους τσετέδες. Ένα βράδυ χειμώνας ήταν, το τζάκι αναμμένο, είχε 10 τσετέδες μαζί του, αποστολή ολόκληρη για εκτελέσεις.

Εγώ ήμουν μικρός και με πήρε στην αγκαλιά του ο Τοπάλ Οσμάν, για να είμαι κοντά στη φωτιά. Εγώ δεν ήξερα τι μέρος του λόγου ήταν αυτοί, ούτε ήξερα ότι ήταν εκτελεστές των χριστιανών.

Του είπα στα τουρκικά, “ένα αρνί θα μου δώσεις” και δεν απάντησε.

Τον σκούντηξα και τον ξαναρώτησα και εκείνος απάντησε: “θα δώσει” και του είπα εγώ, “θα δώσει μη μου λες, θα σου δώσω να μου πεις”. Σκυλόπαιδο μου είπε και με έφτυσε μες στο στόμα. Αργότερα, μέρες μετά, που έψαχνε τον πατέρα μου που τον έκρυβε ο Τούρκος, πήρε τη μάνα μου, για να την πνίξει στην Μαύρη Λίμνη στο Καρακολ. Την πίεζε να αποκαλύψει που κρυβόταν ο πατέρας μου. Είχαν φτιάξει ένα σακί από τραγόμαλλο και της έλεγαν, “εδώ μέσα θα σε βάλουμε και θα σε ρίξουμε στη λίμνη, αν δεν μας πεις που είναι ο άνδρας σου”. Ο νονός μου έτρεχε πίσω τους, τους παρακαλούσε. Έμενα με κρατούσαν σε ένα καλύβι… Έκλαιγα. Φώναζα

μάνα μου… μετά ήρθε την άφησαν…», θυμάται.

Ο κ. Σάββας μιλώντας στο ΑΠΕ-ΜΠΕ θυμάται ακόμα μια αχλαδιά που είχαν στην αυλή και τα κλαδιά της ακουμπούσαν πάνω στην στέγη του σπιτιού. Η οικογένεια ζούσε από τη γη. Καλλιεργούσαν καλαμπόκια, ήταν γεωργοί. Ζούσαν σε μια μικρή πεδιάδα, ανάμεσα στα βουνά. Είχαν τα χριστιανικά ήθη και έθιμα.

Θυμάται του Τούρκους να γκρεμίζουν εκκλησιές και σχολεία. «Μάζευαν τις γυναίκες, τις φόρτωναν με τα κεραμίδια από τις στέγες των εκκλησιών και των σχολείων και τις διέταζαν να τα κουβαλήσουν σε άλλα τουρκικά χωριά. Πολλές δεν άντεχαν. Πέθαιναν στον δρόμο» λέει και συνεχίζει: «Ήταν εντολή να καθαριστεί ο τόπος. Γι’ αυτο βγήκαν τα παλληκάρια μας αντάρτες στα βουνά».

Προσευχηθήκαμε στην Πανάγια στο ύψωμα για να φτάσουμε ζωντανοί στην Ελλάδα

«Φύγαμε από το χωριό για να φτάσουμε Τραπεζούντα μέσα στη νύχτα. Εγώ έκλαιγα, δεν μπορούσα να περπατήσω. Η μάνα μου, με είχε πολλές φορές αγκαλιά. Εκεί, μπήκαμε στα καράβια για την Κωνσταντινούπολη, όπου μείναμε μια εβδομάδα. Μετά, με ένα άλλο καράβι βγήκαμε Πάτρα. Η Παναγία βοήθησε. Ήμασταν πολλές οικογένειες. Μείναμε αρκετό καιρό μέσα σε ένα τούνελ, μετά μπήκαμε σε μια παράγκα. Πήγαινα στο σχολείο με τα πόδια στον Άγιο Ανδρέα. Κάποια μέρα, μας ξαναφόρτωσαν σε καράβι για την Κέρκυρα» διηγείται στο ΑΠΕ-ΜΠΕ.

Και συμπληρώνει: «Μέσα στο πλοίο, 300 στοιβαγμένες οικογένειες. Έπεσε αρρώστια, τύφος, πυρετός με διάρροια. Το πλοίο έριξε άγκυρα, ανοιχτά έξω από τον Μούρτο. Εκεί, πέταξαν πολλά άρρωστα παιδιά στη θάλασσα. Εμείς ήμασταν στα αμπάρια. Ο πατέρας με έκρυψε δεν με πήραν χαμπάρι. Με έβαλε προσκέφαλο, με σκέπασε με ρούχα. Ξάπλωσαν οι γονείς μου τα κεφάλια τους, πάνω σε μένα. Κοίταξαν δεν βρήκαν πουθενά. Εγώ είχα πυρετό. Έλεγαν ότι έστελναν στον γιατρό τα άρρωστα παιδιά, και τα έριχναν στην θάλασσα.

Ο πατέρας μου, την επομένη το πρωί, πήγε κλαίγοντας στον καπετάνιο και τον παρακάλεσε, λέγοντας του πως είμαι, το μοναδικό παιδί του, που σώθηκε. Εκείνος συγκινήθηκε. Αμέσως μετά, κατέβασαν μια βάρκα, μπήκαμε μέσα 15 οικογένειες και μας έβγαλε στο Μούρτο. Έτσι ήρθαμε στην Πρέβεζα…». Είναι η κατάθεση ζωής από τον υπεραιωνόβιο Σάββα Λώλο. Τα λόγια συγκινούν: «Ήμασταν νηστικοί εξαντλημένοι… Την ψυχή μας μονάχα, φέραμε στην Ελλάδα».

«Δίπλα στο ποτάμι θα βρεις τρία σπίτια μαζί, το ένα δίπλα στο άλλο… Ήταν της οικογενείας μας. Είχε και βελανιδιές. Απέναντι η εκκλησία της Παναγιάς, στο

ύψωμα, που μοιάζει με αυγό», είπε στην κόρη του.

Με αυτές τις οδηγίες, από το ηλικιωμένο πάτερα της Σάββα Λώλο, η κόρη του Σταυρούλα, πήγε στον Πόντο, στην Πράσαρη της Κερασούντας πριν χρόνια για να βρει ό,τι απέμεινε από τον ξεριζωμό. Η φύση, ο τόπος, παρέμειναν ίδια όπως τότε. Μόνο οι άνθρωποι έχουν αλλάξει.